

סימן ג.

בענין בגדי השרד

שמות (ל"א י'): "ואת בגדי השרד ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן".
 ופירש רש"י ז"ל: "ואת בגדי השרד אומר אני לפי פשוטו של המקרא שאי אפשר
 לומר שבבגדי כהונה מדבר לפי שנאמר אצלם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי
 בניו לכהן, אלא אלו בגדי השרד הם בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורים
 בפרשת המסעות (במדבר ד') ונתנו עליו בגד תכלת ונתנו עליו בגד ארגמן ונתנו עליהם
 בגד תולעת השני, ונראין דברי שנאמר ומן התכלת והארגמן ותולעת שני עשו בגדי
 שרד לשרת בקדש ולא הוזכר שש עמהם ואם בבגדי כהונה מדבר לא מצינו באחד מהם
 ארגמן או תולעת שני בלא שש". וכן פירשו הראב"ע ז"ל והרשב"ם ז"ל שם. [ועיין מה
 שכתב הגאון הנצי"ב ז"ל בביאורו העמק דבר שמות שם בענין בגדי השרד, וכן בספר
 הכתב והקבלה שם ודוק היטב].

ועוד שם (ל"ה י"ט): "את בגדי השרד לשרת בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת
 בגדי בניו לכהן", ופירש רש"י ז"ל: "בגדי השרד לכסות הארון והשלחן והמנורה
 והמזבחות בשעת סילוק מסעות". ועוד שם (ט"ל א'): "ומן התכלת והארגמן ותולעת
 השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר צוה ה' את
 משה", ופירש רש"י ז"ל: "ומן התכלת והארגמן שש לא נאמר כאן ומכאן אני אומר
 שאין בגדי שרד אלו בגדי כהונה שבבגדי כהונה היה שש אלא הם בגדים המכסים בהם
 כלי הקדש בשעת סילוק מסעות שלא היה בהם שש". אבל רבינו הרמב"ן ז"ל שם (ל"א
 י') האריך לחלוק על פירוש רש"י ז"ל והעלה דבגדי השרד הם הם בגדי כהונה, ודחה כל
 הכרחי רש"י ז"ל לשיטתו, והביא הרמב"ן ז"ל ראיה ברורה לשיטתו מההיא דיומא
 דאמרו (ע"ב א'): "מאי דכתיב את בגדי השרד לשרת בקודש אלמלא בגדי כהונה לא
 נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט" ובכל הסוגיא שם מתבאר להדיא דבגדי
 שרד היינו בגדי כהונה, ועיין בפירוש רבינו בחיי ז"ל לתורה שם.

ואני בעניותי מוסיף שהמעין בספר הזהר הקדוש ח"ב (דרכ"ט סע"א) יראה להדיא
 דנקט דבגדי השרד הם בגדי כהונה, וזו לשונו: "כהנא רבא לא עאל לקדש עד
 דאתלבש באלין לבושים בגין לאעלא לקדש ובגין דנפקו מרזין עלאין ואיגון כגוונא

דלעילא אקרו בגדי השרד וכו', ודא איהו רזא לאתלבשא כהנא רבא למיעל לקדשא וכו' ומגו דאיהו אתלבש בהו הוה עאל לגו ולא דחיין ליה לבר וכו', ועל דא כתיב בגדי השרד לשרת בקדש ואקרון בגדי קדש שרד בגין דלא אקרון קדש אלא כד שראן ביה אינון גוונים דכתיב בגדי קדש הם¹²³⁴⁵⁶⁷, וכל לשונו מורה בעליל דבגדי השרד הם בגדי כהונה ולא בגדי כלי המשכן ודוק היטב.

ובס"ד עוד אני מוסיף מדברי יוסי בן יוסי כהן גדול בסדר עבודה שלו ליום הכפורים אשר נקרא "אתה כוננת" וכה כתב: "ואהרן קדוש ה' פארתו בבגדי שרד", וכן הנוסח בסדור רב עמרם גאון (דף נ' הוצאת רנ"ק ז"ל) ע"ש. ומפורש יוצא שהבין שבגדי שרד היינו בגדי כהונה ולא בגדי כלי המשכן, ולא ידעתי מדוע לא הזכירו דבריו ובפרט שהרי יש אומרים שיוסי בן יוסי מן הכהנים הגדולים שעבדו במקדש שני ועיין שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא או"ח (סימן קי"ג בהגהה), ועיין עוד בזה בספר עמודי העבודה (דף פ"ה) ונתבאר במקומו בארוכה בס"ד. [ועיין לקמיה סד"ה ועוד, ולקמן בחיבורי הנכחי (ר"ס י"ז סד"ה והקדמון) ע"ש].

ובאו לידי כעת שני ביאורים מרבותינו הראשונים ז"ל על סדר עבודת יום הכפורים "אתה כוננת" של יוסי בן יוסי כהן גדול, הראשון פירוש רבינו יוסף בן נחמיהס ז"ל תלמיד רבינו הרא"ש ז"ל, וראיתי (שם דף ב') שכה כתב: "פארתו בבגדי שרד יש מפרשים שבגדי שרד הם בגדי כהונה אבל רש"י (פרשת פקודי) כתב שהם הבגדים שמכסים בהם כלי הקדש וכו', ומלשון המחבר סדר אתה כוננת יראה שהם בגדי כהונה", והיינו כדכתיבנא בס"ד. [ועיין שם דף א' הערה ז' שהרה"ג המהדיר ז"ל כתב שמדברי רבי יוסף בן נחמיהס מתבאר שיוסי בן יוסי הכהן היה בזמן התנאים הראשונים שהרי כתב: "דמחבר סדר אתה כוננת הלך על דרך המשנה ולא חשש לראות דברי האמוראים בתלמוד, וכבר נודע שעיקר סמיכות הפוסקים הוא על דברי האמוראים בתלמוד" ע"ש, ואיני רואה בזה ראייה כלל וכוונת רבי יוסף בן נחמיהס ז"ל שיוסי בן יוסי נהג כדרך הפייטנים שאין מנהגם לסדר פיוטיהם אליבא דהלכתא, ועיין בהקדמת הרמב"ם לספר המצוות, ואכן כבר עמדו בזה גאוני בתראי שמנהג הפייטנים הקדמונים שלא לדקדק שיהיו דבריהם מכוונים עם ההלכה וככתוב בשו"ת שואל ומשיב מהדורה תליתאה (ח"א ס"ס ק"כ), ושו"ת זכר יהוסף (ס"ס כ') עיין שם נפלאות מתורתו, ועיין לגרי"פ פרלא ז"ל בביאורו לספר המצוות דרס"ג ח"ג (דקפ"א ע"א), ועיין שו"ת שבות יעקב ח"א (ס"ס נ"ט), ובחיבורי כרם יעקב (סימן י"ז אות נ"ט) ודוק היטב].

עוד בא לידי ביאור רבי דוד אבודרהם ז"ל לסדר עבודה אתה כוננת וראיתי שם (דף מ') שכתב: "פארתו בבגדי שרד וכו' ציץ ומעיל, יראה מדברי החכם הזה שבגדי השרד

הכתובים בתורה הם בגדי כהן גדול, וכן נראה מדברי חז"ל ביומא (ע"ב ב'), אבל שאר מפרשים ומכללם רש"י ז"ל פירשו שבגדי השרד הם הבגדים שהיו מכסים בהם כלי המשכן בשעת המסעות, ואחר כך הביא דברי הרמב"ן שהאריך לחלוק על רש"י ז"ל ע"ש. הרי שגם הוא הבין בדברי יוסי בן יוסי דבגדי השרד היינו בגדי כהונה. וכן ראיתי שהאריך להכריח דבר זה הגאון רבי יהושע בנבנשתי ז"ל בביאורו עבודה תמה לסדר עבודה אתה כוננת עיין שם (ד"ח ע"ג ואילך). [ומדברי הרב אבודרהם שקורא ליוסי בן יוסי זה "החכם", מתבאר דאינו סובר דהוא מזמן בית שני, כי על תנא וכיוצא לא משתמשים בלשון ובתואר "חכם", וכן מתבאר להדיא בדברי רבי דוד אבודרהם (שם דף ל"ז), ועיין עוד (שם קס"ח) ע"ש].

ומענין הדבר דבסדר עבודה אתה כוננת שהדפיס הגאון רבי דוד פארדו ז"ל ונקרא בשם "שפעת רביבים" (דף ה' רע"א) הגירסה פארדו בבגדי שרת, ולא גרס כגירסת הספרים דילן וספרי הקדמונים בגדי שרד, ולא ידעתי מדוע הגאון מהרד"ף ז"ל שינה הגירסה המקובלת, ועיין עוד בספרו שושנים לדוד חולין (פי"א מ"א) ודוק היטב.

אבל המעיין בעינא פקחא בדברי רש"י ז"ל יראה דלא נעלם ממנו ח"ו דברי התלמוד שהביא הרמב"ן ז"ל שבגדי השרד הם הם בגדי כהונה, שהרי הקדים רש"י ופתח: "אומר אני לפי פשוטו של המקרא שאי אפשר לומר שבבגדי כהונה מדבר", כלומר דבודאי דרשת חז"ל ידועה היתה לו שבגדי השרד הם בגדי כהונה אבל רש"י אומר דלפי פשוטו של מקרא הוא מדבר, ולפי פשוטו נראה דבגדי השרד הם בגדי הכלים, וכבר ידוע דלא נמנע רש"י ז"ל בדוכתין סגי אין להביא דברי דרשות רז"ל ולגלות ולומר אחר כך דעתו שלו לפי פשוטו של מקרא אף שאין הדברים עולים כמדרש חז"ל, ואם באנו לציין אין אנו מספיקין ורק לדוגמא ארמוז דעיין לרש"י ז"ל בפירושו לתורה בראשית (ג' ח' וכ"ד. ו' ג'. י"ב ג'. ל"ג כ', ל"ז ב' ו"ז), ושמות (ו' ט"ז. י"א ד'. י"ב ב' וד'. כ"א כ"ח. כ"ב ח'. כ"ג ב'. ל"ד ז' וכ'), וויקרא (א' ט"ו. ה' י"ג. כ"ג ט"ז. כ"ה ט"ו), ובמדבר (ל"א כ"ג ל"ה כ"ה), ודברים (ט"ז ט"ו. כ"ב א'. כ"ב כ"ו) ועוד הרבה.

ובהכי איתנח לי מה שמצאתי בס"ד לרש"י ז"ל עצמו שפירש שבגדי השרד היינו בגדי כהונה, והוא בפירושו למסכת סוכה (נ"א א') שכה כתב: "מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן היו מפקיעין ממכנסי בגדי השרד שהיו משל צבור ומאבנטיהם הישנים היו מפקיעין קורעין לעשות פתילות", הרי שכתב רש"י בגדי השרד על בגדי כהונה, ואין כאן סתירה או חזרה בדברי רש"י אלא שרש"י ז"ל בפירושו לתורה פירש לפי פשוטו וכאן נקט לפי מדרש חז"ל וזה מצוי בדברי רש"י ז"ל ואין כאן מקומו להאריך בדוגמאות ודוק היטב.

ואין לומר דטעות נפלה בדברי רש"י ז"ל סוכה שם, ובמקום בגדי השרד צריך לומר בגדי שרת, ^{הנה} חדא למה נאמר כן בכדי בלא שום שמץ סבה וראיה, ותו אילו באמת יש טעות בדברי רש"י לא היה צריך לכתוב השרד בה' הידיעה אלא לכתוב שרד, ומדפתח בה' הידיעה שמעינן דאכן בגדי השרד גרסינן, ותו הנני מביא שני עדים נאמנים שגרסו ככתוב לפנינו בפירוש רשי, והם רבינו יהונתן מלוניל ז"ל בפירושו לסוכה שם שכתב להדיא בגדי השרד, וכן רבי יעקב ׳ חביב ז"ל בספרו עין יעקב כך העתיק דברי רש"י ז"ל בגדי השרד, וזה ברור.

ומצאתי עכשיו לגאון המופלא מהרי"פ פרלא ז"ל בביאורו לספר המצות דרס"ג ז"ל ח"ג (פרשה נ"א) שהאריך במחלוקת רבותינו הראשונים הלזו, והביא שרוב הראשונים כתבו כדברי רש"י ז"ל דבגדי השרד אינם בגדי כהונה, שכן כתבו רבי יונה ׳ גאנז, ^{הנה} והראב"ע, והרד"ק, ורבינו טוביהו במדרש לקח טוב, ורבי שלמה פרחון, ורבינו בחיי, והרלב"ג ומהר"י אברבנאל ז"ל. ולעומתם כרמב"ן ז"ל סוברים רבינו חננאל ז"ל ורבותינו בעלי התוספות על התורה (בדעת זקנים שם), והערוך (ערך שרד), עיין שם בארוכה דכל רז לא אניס ליה, ברוך שחלק מחכמתו ליראיו זיע"א.

והא דלא הביא הגרי"פ פרלא ז"ל ממה שהבאתי אני בס"ד מדברי ספר הזהר הקדוש, הנה כבר הערותי כזאת בחיבורי אור משה על מסכת קידושין (סימן ו' דף מ"א) וזו לשוני שם: "וכמדומני שבכל ספרו הענקי והמופלא לא הזכיר הגרי"פ פרלא ז"ל דברי ספר הזהר הקדוש כלל, ופסע בזה בדרך הגאון מהר"צ חיות ז"ל שאף הוא לא הזכיר את ספר הזהר הקדוש בכל כתביו ובהגהותיו", וצ"ע. אבל תימה שלא הזכיר דברי יוסי בן יוסי כהן גדול ז"ל דלהדיא סבר דבגדי השרד הם בגדי כהונה וכדברי הרמב"ן וכמשנ"ת בס"ד, וגם מצאתי לרבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל בביאורו לתורה שמות שעם ששם (ל"א י') הביא גם ביאור התרגום שהכונה לבגדי כהונה והביא גם דברי הראב"ע שהם בגדי כלי המשכן, מכל מקום שם (ל"ה י"ט) נקט בפשיטות שבגדי השרד הם בגדי הכהנים הן כהן הדיוט הן כהן גדול ודוק היטב.

ובדבריו שם כתב עוד הגאון מהרי"פ פרלא ז"ל: "ומכל מקום דברי שאר הראשונים צריכים עיון טובא [מההיא דיומא שהביא הרמב"ן] וכולם ביררו דרך אחרת לעצמן ופנו עורף לתלמוד ערוך, ומיהו לדברי רש"י כבר כתב התוספת יום טוב חולין (פי"א מ"א) דדברי רש"י ז"ל סותרין זה את זה, דבחולין (קל"ז א') מבואר דסובר כרמב"ן על פי סוגיא דיומא דלעיל דבגדי שרד היינו בגדי כהונה ע"ש, וכתב התוספת יום טוב דרש"י ז"ל לא דק אנב ריהטא לפרש כראוי וכדפירש בפרשת תשא ופקודי ע"ש, אבל יותר נכון מה שכתב המשנה למלך הלכות כלי מקדש (פ"י ה"ד) דרש"י

בפירושו לתורה מפרש רק על פי פשוטו של מקרא וכמו שהשריש הרא"ם ז"ל בכמה מקומות אבל בפירושו לתלמוד נטה רש"י אחרי דברי רז"ל ביומא שם דבגדי השרד הם בגדי כהונה עכ"ל.

ובענייני אף אני זכיתי לדרך זו תליית, אלא שלא ידעתי מדוע לא הוסיפו רבותינו המשנה למלך והגרי"פ פרלא ז"ל להכריח זאת מדברי רש"י עצמו שפתח ואמר לפי פשוטו אני אומר וכו' וכמו שכתבתי, ובפרט היה להם להכריח זאת מדברי רש"י במסכת סוכה שהבאתי שמפורש בדבריו דבגדי השרד הם בגדי כהונה, וכמשנ"ת בס"ד, ומן התימה שלא הביאו דברי רש"י סוכה דלעיל וצ"ע.

¹²³⁴⁵⁶⁷אוצר החכמה

ומה שהביאו דברי הרא"ם ז"ל שמנהגו של רש"י לפרש לפי פשוטו, הנה דברי הרא"ם ז"ל שמנהגו של רש"י ז"ל לפרש כפשוטו ולא נחית רש"י לפרש כהלכה, נמצאים בביאורו על רש"י בראשית (ט' ד'. ל"ח ט'), ויקרא (ב' א'. ה' י'. ט' י', י"ח כ"א) ועיין שם היטב (כ"ג מ"ח) ודוק, במדבר (ה' י"ט, כ"ד. כ"ו נ"ד), ודברים (י"ב כ"ב. כ"א כ"ג), ועיין שו"ת רדב"ז (סימן אלף תקפ"ד), ולגאון רבי דוד פארדו ז"ל בספרו משכיל לדוד על התורה (דע"ט ע"ד ודקכ"ג ע"ד), ולגאון רבי צדוק הכהן ז"ל מלובלין בספרו פרי צדיק על התורה ח"א (קונטרס שביתת השבת דל"ה סע"ג ודל"ו ע"ד), ולגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו ובחרת בחיים (דצ"ה סע"ד), ובספר טהרת המים חלק שיורי טהרה (מערכת פ' אות ל"ד) ועוד שם (מערכת ד' אות כ') וש"נ, ומה שכתבתי בארוכה בקובץ התורנ"ג ¹²³⁴⁵⁶⁷אוצרות ירושלים" (שנת תשל"ב חלק ק"ד סימן כ"ג אות ז') עש"ב, ובחיבורי יד סופר ח"ב (סימן ו' דף פ"ו), ובגליון הארכנו כפלים לתושיה בס"ד, ועיין מה שכתבנו עוד בזה בקובץ התורני "צפונות" (גליון י"ד דף ס"ט) וצרף לפה.

וכתב עוד הגרי"פ פרלא ז"ל: נמצא על כל פנים דלקושטא דמילתא לדינא סובר רש"י גם כן כדעת הרמב"ן דבגדי השרד הם בגדי כהונה וזו דעת רבינו חננאל והערוך, ואם כן לרש"י אין קושיא מהסוגיא דיומא אבל לשאר הראשונים דמשמע ודאי דסבירא להו לעיקר דבגדי השרד הם בגדי הכלים קשה טובא מסוגיא דיומא, וגם מדברי רש"י בפרשת תשא ופקודי משמע ודאי דהכי סבירא ליה לקושטא דמילתא לדינא כמבואר למעיין בדבריו עכ"ל.

ואיני מבין דברי קדשו אחר שראה דברי התוספת יום טוב והמשנה למלך שהעלו בדעת רש"י דסובר כרמב"ן וככתוב ברש"י חולין, וכך כתב גם הוא בראש דבריו, מה ראה הגרי"פ פרלא ז"ל לחזור בו, ומההיא דכתב רש"י ז"ל בשני המקומות בפרשת פקודי דבגדי השרד הם בגדי כלי המשכן אין ראיה כלל דהכי נקיט לעיקר לדינא אליבא

דאמת, כי רש"י שם בפקודי אחר פירושו בפרשת תשא נמשך וגופא בתר רישא גריר, ואם כבר החלטנו "דרישא" דרש"י דפרשת תשא אינו אלא לפי פשוטו, ובודאי דגם גופא דרש"י דפרשת פקודי אחר רישא נגרר ואינו אלא לפי פשוטו, וכמדומני שאם היה זוכר הגר"פ פרלא ז"ל דברי רש"י דמסכת סוכה שהבאנו בס"ד שפירש דבגדי השרד הם הבגדי כהונה היה רואה דאין שום הכרח לומר דרש"י נקיט לדינא אליבא דאמת דבגדי השרד הם בגדי כלי המשכן, ותמהני איך ניחא לפניו להכריע בדעת רש"י שבגדי השרד הם בגדי כלי המשכן ושיהיו דבריו הפך תלמוד ערוך מה שאין הדעת מסכמת וסובלת כמובן ודוק היטב.

וסיים הגאון מהרי"פ פרלא שם (דקצ"ח ע"ד): "ולפי מה שכתב בתוספות חדשים למשניות חולין שם להגיה בדברי רש"י שבמקום בגדי שרד צריך לומר בגדי שרת אם כן אין שום ראיה משם, אף שאין הגהתו מתקבלת משום דלא אשכחן בפירוש רש"י שיכתוב לשון בגדי שרת על בגדי כהונה, אף על פי שמצינו לשון זה במתניתין סוף זבחים, ואם כן אין לשון זה אלא כהעתקת לשון התרגום שתרגם על בגדי השרד לבושי שמושא שהוא בלשון עברי בגדי שרת, ואם כן גם לפי זה אין כוונת רש"י שם אלא על בגדי השרד וקושית התוספת יום טוב במקומה עומדת. אלא שגם דבריו אינם מתקבלים כלל לומר דרש"י אגב ריהטא לא דק, ויותר ראוי לומר דבאמת דברי רש"י סותרים זה את זה ושחזר בו וחד מינייהו דאחרניתא, או ההיא דחולין הוא קבלה מרבתי ובפירושו לתורה הוא מדעת עצמו כדמשמע מלשונו שם, וכיוצא בזה אשכחן בכמה דוכתי בפירוש רש"י כידוע עכ"ל. [והנה מה שכתב על מנהג רש"י ז"ל שדבריו סותרים אהדי ושחזר בו או שפירוש אחד מדיליה ואחד דרבתי, עיין בזה בארוכה בחיבורי ברית יעקב (סי' ל"ו הערה ב'), ובחיבורי אות משה (ס"ס מ"ו), ובשאר חיבורי, ונתבאר בכללי רש"י דילן בס"ד, ועיין לקמן בחיבורי הנכחי (סי' נ') וצרף לכאן].

ולא הבנתי דבריו היטב דמה שכתב לדחות דברי הגהת בעל תוספות חדשים דלא מצינו שרש"י פירש בגדי שרת על בגדי כהונה, הנה יש להעיר מההיא דתנן בזבחים (ק"ג רע"א): "אין מנחה בבמה וכיהון ובגדי שרת", ופירש רש"י: "בגדי שרת בגדי כהונה", וכן פירש הרע"ב ז"ל שם, ועיין בתלמוד שם (ק"ט סע"ב), הרי שרש"י משתמש בלשון בגדי שרת על בגדי כהונה, ונראה שהרגיש בזה הגר"פ פרלא ז"ל שציין שכן איתא במשנה סוף זבחים ובודאי כוונתו למה שהבאנו, אלא שאיני מבין דחיתו דאם רבי השתמש בלשון בגדי שרת על בגדי כהונה מדוע יהיה מכוער לשון זה לפני רש"י ז"ל, ובפרט היה לו להדגיש שהרי רש"י שם אכן כן פירש כן "בגדי שרת בגדי כהונה", ויש עוד לעיין בדבריו בפרט זה. [ועיין לקמיה סד"ה והרי].

ומה שחתם דבריו שיש כאן סתירה וחזרה בדברי רש"י, הנה כתב כן לפי שיטתו, אבל כבר כתבתי דלי נראה עיקר כדברי המשנה למלך שרש"י ז"ל בפירוש התורה כתב כפשוטו, ובפירושו לתלמוד פירש כמדרש חז"ל, והדברים מוכרחים מההיא דפירוש רש"י סוכה דאייתנן בס"ד.

ודע ששם (דקצ"ח ע"א) כתב הגאון המופלא מהרי"פ פרלא ז"ל: "אשכחן בכמה דוכתי דקרי לבגדי כהונה כלי שרת כמו ההיא דתנן במנחות (ר"פ י"ב) כלי שרת שנטמאו אין להם פדיון ובודאי בגדי כהונה נמי בכלל זה עיין שם היטב, וכן ההיא דתנן מעילה (י"ט ב') אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה וכלי שרת בלבד דודאי בגדי כהונה נמי בכלל, ואף על גב דכלי קתני בגדים נמי מיקרו כלים בכמה דוכתי, וכן מה שאמרו בתוספתא מנחות (ס"פ ט') כלי שרת עד שלא נשתמש בהם הדיוט וכו' ודאי בגדי כהונה נמי בכלל זה וכן מבואר בהדיא בירושלמי יומא (פ"ג ה"ו), וכן מתבאר להדיא בירושלמי שקלים (פ"ד סה"ב) דבגדי כהונה בכלל כלי שרת הן, וכן מוכח מכמה דוכתי ואין להאריך יותר" עכ"ל.

הרי שהגרי"פ פרלא ז"ל חשף זרוע קדשו והראה לנו עוזו נוראות תורתו ובקיאותו הנפלאה דאכן בגדי כהונה נקראים כלי שרת, אבל בעניותי תמיה אני על עצמי שלא הביא דברים מפורשים באר היטב דבגדי כהונה נקראים כלי שרת, והוא ביומא (כ"ד ב'): "לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא בכהן כשר ובכלי שרת", ופירש רש"י ז"ל: "ובכלי שרת שיהא לובש בגדי כהונה אם כהן הדיוט הוא ארבעה ואם כהן גדול הוא שמונה שהרי נאמר הכהנים וכל מקום שנאמר הכהנים בכהונם משמע בבגדי כהונה", ונכפלו דברי התלמוד שם (מ"ה א') ופירש רש"י: "ובכלי שרת בלבוש בגדי כהונה", ובזבחים (י"ג א'): "בני אהרן הכהנים שתהא בכהן כשר ובכלי שרת" ופירש רש"י ז"ל: "ובכלי שרת שיהיו מלובשים בגדי כהונה, הכהנים משמע בכהונם והיינו בגדי כהונה וכל היכא דקתני נמי בכהן כשר ובכלי שרת בבגדי כהונה קאמר". ולכאורה מכל הני לישני ברירי היה לו להביא וצ"ע. [ואגב יש לעיין אם אין מכאן ראייה מדלא נמנע רש"י לקרוא לבגדי כהונה בלשון כלי שרת שהוא הדין שיש לקראם בגדי שרת ועיין בה]. [ראש חודש אייר תשנ"ב].

אמר הצעיר יעקב חיים סופר נר"ו: לשלמות הענין ראיתי לקבוע כאן עוד הערה בענין זה של בגדי השרד אף שבחסדי השי"ת כבר זכיתי להדפיסה בחיבורי זכות יצחק ח"א (סימן ע"ט), וכאן באו הדברים עם קצת הוספות בס"ד.

זבחים (פ"ח ב'): "אמר רב עיניני בר ששון למה נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה, לומר לך מה קרבנות מכפרים אף בגדי כהונה מכפרים, כתונת מכפרת על שפיכות דמים, מכנסים מכפרים על גילוי עריות, מצנפת מכפרת על גסי הרוח, אבנט מכפר על הרהור הלב, חושן מכפר על הדינים, אפוד מכפר על עבודה זרה, מעיל מכפר על לשון הרע, וציץ מכפר על ¹¹³⁴⁸⁷עזות פנים" עד כאן דברי התלמוד בקצרה, ועיין רש"י שם, וכן הוא בערכין (ט"ז א') ועיין רש"י שם, ובהגהות יפה עינים (שם ושם).

ודע דמצאתי דבר חידוש במדרש רבי דוד הנגיד נכד הרמב"ם ז"ל שמות (דף קס"א) שכתב כדרשת רז"ל שבגדי כהונה מכפרים, מעיל על לשון הרע, וכתנת תשבץ על שפיכות דמים, ומצנפת על יוהרא, ואבנט על הרהור הלב, ואחר זאת סיים: "וכן אורים ותומים לכפר על הרהור הלב", והוא תמוה דמלבד שבדברי רז"ל בזבחים וערכין דלעיל לא נזכר דבר זה שאורים ותומים מכפרים על הרהור הלב, ועוד יש להבין דכפרת אורים ותומים על דא למה לי והלא כבר אבנט מכפר על הרהור הלב, ותרתי למה לי וצ"ע.

עוד דבר חידוש ראיתי לו לרבי דוד הנגיד ז"ל במדרשו שם (פרשת תצוה דף קס"ז) שכה כתב: "העולה מכפרת על מחשבות רעות, דם הקרבנות מכפר על נפשות ישראל כמו שכתוב כי הדם הוא בנפש יכפר, והחלב מכפר על בערות ואטימות הלב כמו שכתוב טפש כחלב לבם" עכ"ל, והנה הא דדם מכפר אכן מצינו זאת ועיין מה שכתבנו בס"ד בקונטרס קטורת דילן ולקמן בחיבורי הנכחי (סימן נ"ז), אבל מה שהוסיף וכתב שהחלב מכפר על אטימות הלב, לא ידעתי מנין דבר זה וצ"ע מקורו, ועיין שבת (ל"א ב') ודוק.

וכן מה שכתב רבי דוד הנגיד ז"ל שעולה מכפרת על מחשבות רעות, הנה בספר ויקרא (א' ד'): "אם עולה קרבנו וגו' וסמך ידו על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו", ופירש רש"י ז"ל: "ונרצה לו על מה היא [העולה] מרצה אם תאמר על כריתות ומיתות בית דין או מיתה בידי שמים או מלקות הרי ענשן אמור, הא אינו מרצה אלא על עשה ולא הניתק לעשה". ומקור דברי רש"י בתורת כהנים (שם) ובתוספתא מנחות (פ"ג ה"ג), ועיין יומא (ל"ו א') ורש"י ותוספות שם, ורש"י פסחים (ע"ז א'), ויומא (ל"ג ב'), וזבחים (ה' ב'), והרמב"ן ז"ל בפירושו לויקרא (שם ד"ה ונרצה) הביא ממדרש ויקרא רבה (פ"ז ס"ג): "לעולם אין העולה באה אלא על הרהור עבירת הלב" ועיין שם בכל דברות קדשו, וזה כדברי רבי דוד הנגיד ז"ל, ועיין בכל המצויין לעיל ובפרט בבכורות (כ"ו סע"א), ובקונטרס קטורת דידן נתבאר בפרוטרוט בס"ד.

והנה אמרו במסכת יומא (ע"ב סע"א): "אמר רבי חמא בר חנינא מאי דכתיב את בגדי

השרד לשרת בקדש, אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, ופירש רש"י: "אלמלא בגדי כהונה שעל ידיהן מקריבין הקרבנות ומכפרין על ישראל".

ולכאורה דברי רש"י ז"ל תמוהים ומתמיהים דמדוע הוזקק לפרש כן דבגדי כהונה הם כמכשירים לכפרה משום דעל ידיהן מקריבים הקרבנות, והלא היה לרש"י ז"ל לפרש כפשטו ממש, שהרי בגדי כהונה מכפרין כאומרם בזבחים וערכין שם, ואכן בחון לשון רבינו חננאל ז"ל שם שפירש: "בגדי שרד אלו בגדי כהונה שמכפרין על עונות ישראל", וכן פירש חד מן קמאי בן דורו של רש"י רבינו אליקים ממגנצא: "בגדי כהונה שהיו מכפרין על ישראל לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד" ע"ש. (והמגיה שם לא דק). הרי שפירשו כפשט דברי התלמוד ממש שתלה הכל בבגדי כהונה עצמן, ומצאתי לרבינו הרש"ש ז"ל שם שהרגיש בזה וכה כתב: "לא ידעתי מדוע רש"י לא פירש כפשטו דעצם בגדי כהונה מכפרין וכדמשמע בזבחים מה קרבנות מכפרים אף בגדי כהונה מכפרים, וכן נראה שפירשו התוספות במועד קטן (כ"ח רע"א) ע"ש.

ובס"ד אמרתי דיש ליישב דברי רש"י ז"ל בכמה פנים, חדא דיש לומר דרש"י ז"ל סובר כבעלי התוספות ז"ל, דהנה עיין לרבותינו בעלי התוספות ז"ל בפסקי התוספות זבחים (אות נ"ד) שכתוב שם: "בגדי כהונה לא מכפרי אגופי עבירה עצמה, אלא אמרצה מעות מידו לידה להסתכל בה, והמסתכל בעקיבה ובני עלי ששהו קיניהן, ועל העוסק ומלוה בריבית דדמי לשפיכת דמים דנוטל נשמתו, ועל המנאפים ביה"ע"ש, ועיין בחיבורי נר יהודה (סימן כ"ב), ומבואר באר היטב דכל כפרת בגדי כהונה אינה אלא רק על אביזריהו דגופי עבירה, אבל על עצם גופי עבירה אין בגדי כהונה מכפרים, ולכן הוזקק רש"י ז"ל לומר דכל כח בגדי כהונה לכפר אינו אלא מחמת שעל ידיהן מקריבים הקרבנות ולא בבגדי כהונה גרידא תליא כפרה, ולכן לא שייך לומר אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר וכו' ודוק.

ויש לך לדעת דהמובא בפסקי התוספות הנ"ל לא נמצא לפנינו בגוף דברי בעלי התוספות שם בזבחים, וטעמא דמילתא כבר כתבתי בחיבורי נר יהודה (סימן כ"ב דף רמ"ג) כי פעמים הרבה הדפיסו פסקי התוספות השייכים לקבצי תוספות אחרים ולא לאותם התוספות שנדפסו על דף הגמרא, וכמו שהאריך בזה הגאון חיד"א ז"ל בשו"ת חיים שאל ח"א (סימן כ"ג ד"ה איברא וסימן פ"ז אות ד'), ועוד לו שם ח"ב (סימן מ"א אות ב'), ובקונטרס השג יד (אות פ"ב דף ר"ל) ועיין לגאון רד"ל ז"ל במבואו לפרקי רבי אליעזר (ד"ט ע"ג) ע"ש, ושו"ת זכר יוסף (ס"ס ע"ב אות ד' ד"ה ובשו"ת), ושדי חמד (כללי הפוסקים סימן ט' אות ח'), ונתבאר בס"ד היטב בכללי תוספות דילן ואכמ"ל.

ותו אף אם נאמר דרש"י ז"ל אינו סובר כפסקי תוספות ז"ל דלעיל ונקט לה כפשט לשון התלמוד בזבחים דבגדי כהונה מכפרים על גופי עבירה ממש שהרי דימו אותם לקרבנות וכמו שהדגיש הרש"ש ז"ל, וכוונת רז"ל גם כאן ביומא שבגדי כהונה מכפרים ממש, יש לומר דהלא עיקר כפרת ישראל אינה אלא על ידי הקרבנות, ובגדי כהונה הגם דמכפרים, עיקרם לא לשם כך באו, אלא נצטוינו בהם במצוה בפני עצמה וענינם לכבוד ולתפארת, דוגמא לדבר קרבן התמיד הגם שמכפר כדרשתם בפסיקתא דרב כהנא (פסקא איכה דקכ"ב ע"א) על הפסוק צדק ילין בה "מעולם לא לן אדם עם עבירה בירושלים שתמיד של שחר מכפר על עבירות הלילה, ותמיד של בין הערבים מכפר על עבירות היום", והובא ברש"י ישעיה (א' כ"א), מכל מקום אין עיקר קרבן התמיד לשם חטא, אלא עיקרו לשם נחת רוח פיוס ורצון וכדכתב רש"י בתהלים (מ' ז'), וכן גם קטורת הגם שמכפרת, עיקרה לא לשם כך אלא לשם שמחה וכדכתיבנא בס"ד בקונטרס קטורת, וכן קרבן עולה הגם שעולה מכפרת על עשה ולא הניתק לעשה כיומא (ל"ו א') ובכל המצויין לעיל, מכל מקום עיקרו לא לשם זה בא כמבואר בבכורות (כ"ו סע"א) ע"ש, הרי שיש דברים שעם שמכפרים אין עיקרם עומד לכך, ולכן אין שייך לומר דאלמלא בגדי כהונה לא נשתייר וכו' והיינו טעמא דפירש רש"י ז"ל דעיקר הכפרה בגלל הקרבנות ועל ידי בגדי כהונה מקריבים הקרבנות המכפרים ודוק.

ולפי דרכינו זו אני מבין גם כונת יוסי בן יוסי כהן גדול בסדר עבודה של יום הכפורים "אתה כוננת" שכה פייט: "פארתו בבגדי שרד ובקרבנותיו הפר כעסך", דרצונו לומר דבגדי שרד דהם בגדי כהונה עיקרן שעל ידיהן אפשר להקריב הקרבן לכפרה להפר כעס שמים, והם הם דברי רש"י ז"ל "בגדי כהונה שעל ידיהן מקריבין הקרבנות ומכפרין על ישראל" ודוק היטב.

עוד יש לומר דטעמו של רש"י דפירש כן ולא משום דעצם בגדי כהונה מכפרים, הוא משום דאיך שייך לומר שאם לא היו בגדי כהונה שמכפרים אזי לא היה נשאר שריד ח"ו, והלא יש לנו כפרה כמותם ואף עדיפי מינייהו והם הקרבנות, והם היו מגינים ומצילים.

ותו יש לומר דהיינו טעמא דרש"י ז"ל לא פירש כפשטו, שהרי אין בגדי כהונה מכפרים על כל חטא ועון, ואטו מכפרים על אוכלי חלב ומחללי שבת וכיו"ב, ולכן עיקר כפרה בקרבנות תליא. ומשום כל הני טעמי תריצי נייד כאן רש"י ז"ל מלפרש כפירוש שאר מפרשים ז"ל ומשנתו שלימה ודבריו ברורים ודוק היטב.

ועיינתי כעת בספר על מסכת יומא שיח יצחק וראיתי שעמד בזה והנני מביא דברי

קדשו: "רש"י אלמלא בגדי כהונה שעל ידי שמקריבין וכו', אבל לא ניחא ליה לפרש כפרת בגדי כהונה עצמם שמכפרין כדאיתא בערכין [ט"ז א'] ובירושלמי סוף פירקין, חדא דעיקר כפרתם משום שבהם מקריבין, ועוד דלא שייך לומר בזה לא נשתייר דהא איכא קרבנות דמכפרים, אלא על כרחין דאקרבנות קאי שהם עיקר הכפרה" עכ"ל. ודפח"ח, הרי שזכינו לדבריו ז"ל ותלי"ת, ואנו הוספנו בס"ד הסברים נוספים בטעמו של רש"י ז"ל שלא פירש כן ודוק.

ודע דראיתי בספר תורה תמימה שמות (פרק כ"ט אות ד' ופרק ל"ה אות י') שהקשה כן על רש"י ז"ל, ותירץ, וקושייתו לקח מן הרש"ש, ותירצו מספר שיח יצחק, וכבר העירו רבים ושלמים על דרכו זו עיין בספר ילקוט הגרשוני מסכת נזיר (כ"ג א' דנ"ז ע"ב) ועוד לו שם גיטין (צ' א' ד"ה ועיין דס"ז ע"ב) והבן, ועיין בחיבורי יד סופר ח"ב (סימן ו' אות י' והערה ג' וד'), ובחיבורי אור משה (סימן ט'), ובחיבורי כרם יעקב (סימן), ובחיבורי קונטרס חקי רצונך (סימן א' הערה ט'), ובחיבורי הנכחי לקמן (ס"ס ג"ו) ואכמ"ל.

ועוד דע דרבינו אליקים ז"ל חוץ מפירושו דלעיל הביא שם עוד פירוש מופלא: "בגדי ^{אוצר החכמה}שרד אילמלי בגדי כהונה שנשתיירו, שעדיין הן קיימין ברומי ומכפרין עדיין על ישראל והיינו בגדי שרד", וכוונתו שהרי בגדי כהונה נמצאים ברומי כדלעיל ביומא (נ"ג ב' ונ"ז א'). והוא ביאור חדש ומפליא.

ונראה והמחלוקת בין שני הפירושים שהביא רבי אליקים היא מהו ביאור בגדי שרד, שהפירוש הראשון מפרש על לשעבר, ושרד מלשון שריד, ושריד קאי על ישראל, ואילו לפי הפירוש השני על ההוה מיירי ולא על לשעבר, שבגדי השרד שעדיין קיימין ברומי עדיין ממשיכים לכפר על ישראל, ושרד היינו שנשרדו ברומי, ועל בגדי כהונה קאי שריד ודוק היטב. [ג' אייר תשנ"ב].